

ადამიანთა ურთიერთქმედების შესახებ ეკონომიკის პრინციპები მართლმადიდებლური ასპექტით

გაგნიძე ინეზა – ეად.

თსუ-ის ასოცირებული პროფესორი

სტატია ეხება გ. მენქიუს ნაშრომში – „ეკონომიკის პრინციპები“, მოცემულ ადამიანთა ურთიერთქმედების შესახებ პრინციპების გააზრებას მართლმადიდებლური სწავლების ასპექტით. ამ სამ პრინციპში ხაზგასმული ვაჭრობის მნიშვნელობა და სამთავრობო ეკონომიკური პოლიტიკის ზოგიერთი საკითხის არსი პარალელური თხრობით ახსნილია ძველი და ახალი აღთქმიდან მოცემული ციტატებითა და იგავებით.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკის პრინციპები, მართლმადიდებლური სწავლება, ათი მცნება, ადამიანთა ურთიერთგავლენა.

ჰარვარდის უნივერსიტეტის პროფესორის გრეგორი მენქიუს ნაშრომი – „ეკონომიკის პრინციპები“ მსოფლიოშია ცნობილი, თარგმნილია ოც ენაზე და გაყიდულია მილიონზე მეტი ტირაჟით. იგი ეკონომიკის საფუძვლების შესწავლის თანამედროვე სტანდარტია და ერთ-ერთი აუცილებელი სასწავლო ლიტერატურაა ეკონომისტი-სტუდენტებისთვის მრავალ ქვეყანაში და მათ შორის საქართველოშიც. ქართულ ენაზე ის ორჯერ გამოიცა.

„ეკონომიკის პრინციპების“ ავტორი გამოყოფს ეკონომიკაში მოქმედ ათ ძირითად პრინციპს და წერს: „მიუხედავად იმისა, რომ ეკონომიკა მრავალნაზნაგოვანია, მას რამდენიმე ცენტრალური იდეა აერთიანებს“ [1, გვ. 4] „თვით ყველაზე რთული ეკონომიკური ანალიზიც კი ამ ათ პრინციპზეა აგებული“ [1, გვ. 14]. მათ შორის პირველი ოთხი მათგანი ეხება იმას, თუ როგორ იღებენ ადამიანები გადაწყვეტილებებს (#1-4), სამი მათგანი ახასიათებს ადამიანების ურთიერთქმედებას (#5-7), ხოლო დანარჩენი სამი კი, იმას, თუ როგორ მუშაობს ეკონომიკა, როგორც მთლიანი სისტემა (#8-10). აღნიშნული პრინციპებიდან პირველ ოთხი მათგანისა და მართლმადიდებლური სწავლების თანაკვეთაზე ადრე დავწერეთ [2, გვ. 21-41]. ამჯერად, მეორე ჯგუფზე, ანუ ადამიანების ურთიერთქმედების აღმწერი პრინციპების მართლმადიდებლური ასპექტით განხილვას შევეცდებით.

ათი მცნება ღმერთმა თავად ამოტვიფრა ქვის ორ ფილაზე და გადასცა წინასწარმეტყველ მოსეს სინას მთაზე. ბიბლიიდან ცნობილია, რომ „უთხრა უფალმა მოსეს: ამოდი ჩემთან მთაზე და აქ იყავი; მოგცემ ფიქალებს – რჯულსა და მცნებებს, მათ დასამოძღვრად, რომ დავწერე“ (გამ. 24; 12). ერთ ფილაზე ოთხი მცნება ეწერა, ხოლო მეორეზე – ექვსი. ეს გაყოფა შემთხვევითი არ იყო. პირველი ოთხი მცნება განსაზღვრავს ადამიანების ურთიერთობას ღმერთთან, ხოლო დანარჩენი ექვსი ეხება ადამიანებს შორის ურთიერთობებს, ესენია [3, გვ.106-110]:

1. “შე ვარ უფალი ღმერთი შენი, და არა იყვნენ ღმერთნი უცხონი ჩემსა გარეშე;
2. არა იქმნე თავისა შენისა კერპი, არცა ყოველივე მსგავსი, რაოდენი არს ცაათა შინა და რაოდენი არს ქვეყანასა ზედა და რაოდენი რაი არს წყალთა შინა, ქუეშე ქუეყანასა, არა თაყუანის-სცე მათ, არცა ჰმსახურებდე მათ;
3. არა მოილო სახელი უფლისა ღმრთისა შენისა ამოსა ზედა;
4. მოიხსენე დღე იგი შაბათი და წმიდა-ყავ იგი;
5. პატივ-ეც მამასა და დედასა შენსა, რაითა კეთილი გეყოს შენ და დღეგრძელ იყვნე ქუეყანასა ზედა;
6. არა კაც-ჰკლა;
7. არა იმრუშო;
8. არა იპარო;
9. არა ცილი სწამო მოყუასსა შენსა წამებითა ცრუითა;
10. არა გული გითქუმიდეს ცოლისა მოყუასისა შენისა, არა გული გითქუმიდეს სახლისათვის მოყუასისა შენისა, არცა ყანისა მისისა, არცა კარაულისა მისისა, არცა ყოვლისა საცხოვარისა მისისა, არცა ყოვლისა მისთვის, რაიცა იყოს მოყუასისა შენისა“.

ზემოაღნიშნულთან ერთად გვსურს, გავიხსენოთ, რომ უფალმა ფარისეველთა შეკითხვაზე, თუ რომელი მცნებაა უფრო მნიშვნელოვანი, უპასუხა: „შეიყუარო უფალი ღმერთი შენი ყოვლითა გულითა შენითა და ყოვლითა სულითა შენითა და ყოვლითა გონებითა შენითა. ესე არს დიდი და პირველი მცნებაი. და მეორე, მსგავსი ამისი: შეიყუარო მოყუასი შენი, ვითარცა თავი თვისი. ამათ ორთა მცნებათა ყოველი სჯული და წინასწარმეტყუელნი დამოკიდებულ არიან“ (მათე 22;37-40. ლუკა 10;27). ამგვარად, უფალმა 10 მცნება 2 ძირითად მცნებად დაიყვანა. ეს პასუხი გამომდინარეობს 10 მცნების „4-6“-ზე დაჯგუფების განზოგადებიდან, ანუ პირველ ფილაზე მოცემული მცნებები (#1-4) უფალთან დამოკიდებულებას განსაზღვრავს და შესაბამისად ორი მთავარი მცნებიდან, პირველი უფლის სიყვარულია, ხოლო მეორე, მოყვასის საკუთარი თავის მსგავსად შეყვარება, #5-10 მცნებების განზოგადებითაა მიღებული.

ზემოაღნიშნულიდან შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ადამიანების ურთიერთქმედებას ერთ-ერთი მთავარი ადგილი უჭირავს ქრისტიანულ, მართლმადიდებლურ სწავლებაში.

მსჯელობა გვსურს განვაგრძოთ ეკონომიკის პრინციპების ანალიზით. იმ სამ პრინციპს შორის, რომლებიც ახასიათებს ადამიანების ურთიერთქმედებას პირველია, #5: **„ვაჭრობას შეუძლია ყველას მდგომარეობის გაუმჯობესება“**[1, გვ. 8].

ამ პრინციპის ახსნისას გ. მენქიუ წერს „ქვეყნები, ისევე როგორც ოჯახები, ბევრს იგებენ ერთმანეთთან ვაჭრობით. ვაჭრობა ქვეყნებს საშუალებას აძლევს, აკეთონ ის, რაშიც საუკეთესონი არიან და მიიღონ უფრო მრავალფეროვანი საქონელი და მომსახურება“[1, გვ.9].

აღსანიშნავია, რომ ახალ აღთქმაში ადამიანებს შორის ვაჭრობის შესახებ მაგალითები მრავლად მოიპოვება, კერძოდ, ლუკას სახარებაში აღნიშნულია: „და იყო მოქცევასა მას მისა, მო-რაი-აქუნდა მეუფებაი თვისი, და ბრძანა მონოდებაი მათ მონათაი, რომელთადა მიეცა ვერცხლი იგი, რაითა უწყოდეს, რაი-იგი ივაჭრეს“ (ლუკა 19, 15), ანუ, მფლობელი დაინტერესდა სავაჭროდ გაცემული ვერცხლის დაბანდების შედეგებით.

ასევე, მათეს სახარებაში მითითებულია, მონაგების სხვა ადამიანთათვის სავაჭროდ გაცემის შესახებ, კერძოდ, „ვითარცა-იგი რაჟამს წარვალნ კაცი და მოუნესის მონათა თვისთა და მისცის მათ მონაგები თვისი“ (მათე, 25, 14).

დაშვებულია ვაჭრობაში სარგებლის მიღებაც დამქირავებლის სასარგებლოდ, რაც ჩანს დამქირავებლის მოთხოვნაში დაქირავებულისთვის გაცემული ვერცხლის ვაჭრობაში დაბანდებისა და დამატებითი მოგების მიღებით „ჯერ-იყო შენდა დადებად ვერცხლი ჩემი სავაჭროსა, და მომცა-ვედ და მოვილე ჩემი იგი აღნადგინებთურთ“ (მათე, 15, 27). ცნობილია, რომ ის დაქირავებული, ვინც მიღებული თანხა არ დააბანდა მოგების მისაღებად და იმავე მოცულობით დაუბრუნა მფლობელს, დაისაჯა და მისთვის განკუთვნილი თანხა იმას გადაეცა, ვინც ყველაზე მეტი სარგებელი მიიღო. წარმატებული მოვაჭრე კი დაჯილდოვდა მფლობელისგან დანიშნუ-რებითა და მეტი ნდობის გამოცხადებით: „ჰრქუა მას უფალმან მისმან: კეთილ მონაო სახიერო და სარწმუნოო! მცირესა ზედა სარწმუნო იქმენ, მრავალსა ზედა დაგადგინო შენ; შევედ სიხარულსა უფლისა შენისასა“ (მათე, 25, 21).

ლუკას სახარებაში მფლობელის ტონი გაცილებით მკაცრია იმ დაქირავებულისადმი, რომელმაც მიღებული ვერცხლი არ დააბანდა, კერძოდ, „და ჰრქუა მას: პირისა შენისაგან გასაჯო შენ, მონაო ბოროტო; იცოდე, რამეთუ მე კაცი ვარ სასტიკი: მოვილი, სადა არა დავდვი, და მოვიმკი, სადა არა დავთესი. და რაისათვის არა დასდევ ვერცხლი ჩემი სავაჭროსა, მო-მცა-ვედ მე და ვახშითურთ ვქმენ იგი?“ (ლუკა 19, 22-23). მფლობელის საბოლოო გადაწყვეტილება ზუსტად ისეთივე იყო, როგორც მათეს სახარებაში, ანუ ვერცხლი გადაეცა მას, ვინც ყველაზე მეტი მოგება მიიღო.

“პრინციპი #6: ბაზრები, როგორც წესი, ეკონომიკური საქმიანობის ორგანიზების კარგი საშუალებაა“[1, გვ. 8].

ამ პრინციპის ახსნისას გ. მენქიუ წერს, „საბაზრო ეკონომიკაში ცენტრალური მგეგმავის გადაწყვეტილებები შეცვლილია მილიონობით ფირმისა და საოჯახო მეურნეობის გადაწყვეტილებებით... ეს ფირმები და საოჯახო მეურნეობები ურთიერთქმედებენ ბაზრებზე, სადაც მათ გადაწყვეტილებებს ფასები და **საკუთარი ინტერესები წარმართავს...** ფასების მხედველობაში მიღებით გადაწყვეტილებების ეს ინდივიდუალური მიმღებები ისეთ შედეგებს აღწევენ, რომლებიც ხშირად ხელს უწყობს **საზოგადოების კეთილდღეობის მაქსიმიზაციას**“ [1, გვ.9].

აღნიშნულის მართლმადიდებლური ასპექტით გააზრებისას გვსურს გავიხსენოთ უფლის მონოდებები საერო საქმეებში სათანადოდ ქცევის შესახებ, ასე მაგალითად: „სამართალი და წყალობა და სარწმუნოება; ესე ჯერ იყო საქმედ და იგი არა დატევებად“ (მათე 23;23), „ნუ სჯით თუალთ-ღებით, არამედ სამართალი სასჯელი საჯეთ“ (იოანე 7;24)). „მისცემდით უკუე ყოველთა თანანადებსა: სახარკოსა – ხარკი, საზუერესა – ზუერი, საშინელსა – შიში, პატივსა – პატივი“ (რომ. 13;7). ასევე, უფალი მიგვითითებს, რომ სამართლიანად უნდა მოვექცეთ ყველას, მათ შორის

იმათაც ვინც ჩვენს დაქვემდებარებაშია, ვინაიდან: „უფალი ეგე სამართალსა და სწორსა მისცემდით მონათა მათ; უწყოდეთ, რამეთუ თქვენცა უფალივე გივის ცათა შინა“ (კოლ. 4:1).

შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ქვეყნის მოსახლეობის მხრიდან საკუთარი ინტერესების გატარებისას საუფლო სწავლების გათვალისწინება რეალურად გამოიწვევს საზოგადოების კეთილდღეობის მაქსიმიზაციას.

„პრინციპი #7: მთავრობას ზოგჯერ შეუძლია ბაზრის ფუნქციონირების შედეგების გაუმჯობესება“ [1, გვ.10]

გ. მენქიუ ნერს, რომ „სახელმწიფო პოლიტიკა, მაგალითად, საშემოსავლო გადასახადი და კეთილდღეობის სისტემა, მიზნად ისახავს ეკონომიკური კეთილდღეობის უფრო სამართლიან განაწილებას“ [1, გვ.11]. ამ შინაარსით გვსურს გავიხსენოთ ფარაონის სიზმარი და მისი ახსნა იოსების მიერ. „ესიზმრა ფარაონს სიზმარი: აჰა, დგას იგი ნილოსის პირას. აჰა, ამოდის ნილოსიდან შვიდი კარგი შესახედავი და ხორცსავსე ძროხა და ლერწმინაში ბალახობს. აჰა, შვიდი სხვა ძროხა, შეუხედავი და ხორცდაყრილი, ამოჰყვება მათ ნილოსიდან და გვერდში დაუდგება იმ ძროხებს ნილოსის პირას. შეჭამეს შეუხედავმა და ხორცდაყრილმა ძროხებმა შვიდი კარგი შესახედავი და ხორცსავსე ძროხა – და გაელვიდა ფარაონს. (დაბ. 41, 1-5). ანალოგიური შინაარსის იყო ეგვიპტის ფარაონის სიზმარი ხორბლის თავთავების შესახებაც (დაბ. 41, 1-7). იოსებმა ასე აუხსნა სიზმარი ფარაონს: „აჰა, მოვა შვიდი უხვმოსავლიანი წელიწადი მთელს ეგვიპტის ქვეყანაში. მას შემდეგ დადგება შვიდი მოუსავლიანი წელიწადი, გაქრება ბარაქა ეგვიპტეში და შიმშილი გააჩნდება ქვეყანას (დაბ. 41, 29-30)

შექმნილი სიტუაციიდან იოსების რჩევა იყო: „ასე ქნას ფარაონმა: ზედამხედველები განანესოს ქვეყანაში, რათა მეხუთედი (20% – ი.გ.) ახდევინონ ეგვიპტის ქვეყანას შვიდი მოსავლიანი წლის მანძილზე. დააგროვონ ამ მომავალი ბედნიერი წლების მთელი საზრდო, დაახვავონ ხორბალი ფარაონის გამგებლობაში ქალაქთა საზრდოდ და შეინახონ. იყოს ეს საზრდო მარაგად ქვეყნისათვის შვიდი მოუსავლიანი წლის მანძილზე, ეგვიპტის ქვეყანაში რომ დადგება, რათა ქვეყანა შიმშილით არ ამოწყდეს (დაბ. 41, 34-36). აღწერილ შემთხვევაში საშემოსავლო გადასახადის დაწესებით რეზერვების შექმნამ და დანაზოგის სწორად განაწილებამ ქვეყანა შიმშილობისგან იხსნა. ამგვარად, სახელმწიფოს პოლიტიკა საშემოსავლო გადასახადის დაწესების შესახებ ჯერ კიდევ ბიბლიაშია აღნიშნული.

საზოგადოდ, საგადასახადო პოლიტიკა სამთავრობო პოლიტიკის ერთ-ერთი ქვაკუთხედი, შესაბამისად, გადასახადის გადახდისადმი მოსახლეობის დამოკიდებულება მნიშვნელოვანი სახელმწიფოებრივი საკითხია. ალბათ, სწორედ ამიტომაც ახალ აღთქმაში, სამგან: მათეს (22;22), მარკოზის (12;17) და ლუკას (20;25) სახარებებში გადმოცემულია მაცხოვრის პასუხი ფარისეველთა კითხვაზე უნდა გადაუხადონ თუ არა კეისარს ხარკი: „მიეცი თუ კეისარს კეისარისა და ღმერთისა ღმერთს“. აქ გადასახადების გადახდის აუცილებლობაზე მიუთითებს მაცხოვარი.

სახარებიდან ჩანს, რომ კორუფციული აზროვნება ჯერ კიდევ ორი ათასი წლის წინ იყო პრობლემა მოსახლეობისთვის. ამაზე მეტყველებს იოანე ნათლისმცემლის პასუხები მებაჟეთა და სამხედროთა შეკითხვებზე: იგი არიგებს მათ, რომ „მათთვის დაწესებულზე მეტს ნუ აიღებენ“. აქვე უნდა გავიხსენოთ ასევე უფლის მე-8 მცნება – „არ იპარო“.

გ. მენქიუ ნერს: „ის რომ მთავრობას ზოგჯერ შეუძლია ბაზრის ფუნქციონირების შედეგების გაუმჯობესება, სულაც არ ნიშნავს, რომ ამას ყოველთვის ახერხებს. სახელმწიფო პოლიტიკას ქმნიან არა ანგელოზები, არამედ პოლიტიკური პროცესები, რომლებიც შორსაა სრულყოფილებისგან. ზოგჯერ პოლიტიკა მხოლოდ პოლიტიკური ძალაუფლების მქონეთა ინტერესების დასაცავადაა შექმნილი. ზოგჯერ კი, პოლიტიკას ქმნიან კარგი განზრახვის მქონე, მაგრამ ცუდად ინფორმირებული ლიდერები“ [1, გვ.11]. ამ პრობლემის გადასაჭრელად, ვფიქრობთ, საუკეთესო გამოსავალს გვთავაზობს უფალი, როდესაც გვარიგებს: „ყოველსავე რასაცა იქმოდით, გულითად იქმოდეთ, ვითარცა უფლისასა და ნუ ვითარცა კაცთასა“ (კოლ. 3; 24), ხოლო მათთვის, ვისაც კეთილი საქმის კეთება ეზარება, ამბობს: „რომელმან იცოდის კეთილისა საქმე და არა ქმნეს, ცოდვა არს მისა (იაკ. 4;17), ასევე, „რომელმან მოაქციოს ცოდვილი გზისაგან საცთურისა მისისა, იხსნეს სული თვისი სიკუდილისაგან და დაფაროს სიმრავლე ცოდვათაი“ (იაკ.5;20).

საზოგადოდ, ადამიანთა საქმიანობა მძიმე ტვირთია და უფალი მიგვითითებს: „ურთიერთას სიმძიმე იტვირთეთ და ესრეთ აღასრულეთ სჯული იგი ქრისტესი“ (გალ. 6;2). თუმცა, აქვე აუცილებელია გვახსოვდეს, რომ ტვირთის ტარება ყველას თავისი მოეთხოვება და არა სხვისთვის გადაბარება, „რამეთუ კაცად-კაცადმან თვისი ტვირთი იტვირთოს“ (გალ. 6;5).

ამგვარად, ადამიანთა ურთიერთქმედების შესახებ გ. მენქიუს ეკონომიკის პრინციპების მართლმადიდებლური სწავლების ასპექტით განხილვამ ნათლად გვიჩვენა, რომ საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ეკონომიკური საქმიანობის წარმატების ერთ-ერთი საფუძველი მართლმადიდებლური მცნებებით ცხოვრებაში უნდა ვეძებოთ.

ლიტერატურა

1. მენქიუ გ., ეკონომიკის პრინციპები. გამომც. „დიოგენე“, თბ., 2008, 835 გვ.
2. გაგნიძე ი., მართლმადიდებლობა და ეკონომიკა, გამომც. „უნივერსალი“, თბ., 2013, 70 გვ.
<http://eprints.tsu.ge/580/>
3. მართლმადიდებლური კატეხიზმო, მეორე გამოცემა, საქართველოს საპატრიარქოს გამომცემლობა, თბ., 2001.

PRINCIPLES OF ECONOMICS RELATED TO HUMAN INTERACTION FROM THE PERSPECTIVE OF ORTHODOX TEACHING

Gagnidze Ineza

*Associate Professor of Ivane Javakhishvili
Tbilisi State University*

Summary

The paper deals with the understanding of the principles related to human interaction outlined by G. Mankiw in his Principles of Economics from the perspective of orthodox teaching. Through parallel narrative, the importance of trade and the essence of some of the issues of state economic policy emphasized in these three principles are explained by quotations and parables from the Old and New Testaments.

Keywords: *Principles of Economics, Orthodox Teaching, the Ten Commandments, Human Interactions.*